

Mgr. Jozef Ridilla: Avantgarda v anachronizme: Maliarska tvorba Vladimíra Ganaja

Hlavným inšpiračným zdrojom súčasnej maľby (v aktuálnom ponímaní zhruba od roku 2010) je hodnotová kríza vychádzajúca nielen z relativizácie hodnôt, ale aj ich priamočiareho spochybňovania. Maliari sa prikláňajú buď k expresívnej figurácii a figuratívnej maľbe v službách rozmanitých estetík a ideológií, tiež k „únikovej“ abstrakcii (zníženú výpovednú schopnosť má abstrakcia už vo svojej podstate), skutočne málokoho však zaujímajú klasické maliarske žánre, o plenérovej a interiérovej maľbe ani nehovoriac. Len ozajstné minimum akademicky školených maliarov upriamuje pozornosť na plenér, ktorý vyšiel z módy prakticky pred sto rokmi (v totalitnom povojnovom období bol u nás umelo pestovaný a oficiálne podporovaný vďaka svojej politickej neutrálnosti).

Akú podobu má anachronický a zároveň nesmierne životaschopný plenér dnes? Zatiaľ čo v období ranej moderny plenéristi upriamovali pozornosť na zmyslové a estetické kvality, u Ganaja je v prvom rade intelektuálnou záležitosťou, keďže samotné zobrazovanie ho zďaleka neuspokojuje (prinajmenšom nie je jeho cieľom). Pri jeho dielach možno napríklad uvažovať nad tým, nakoľko selektívny prístup umelca k realite ovplyvňuje jej objektívnu podobu a schopnosť výpovede. Akú má vlastne výpovednú hodnotu izolovaný fragment reality? Hovoríme o umení vznikajúcom v čase, kedy je čoraz ťažšie vnímať realitu v jej celistvosti, lebo démon dezinformácie rozširuje svoju pôsobnosť úmerne s procesom jej fragmentarizácie (neoveriteľná, neúplná alebo čiastočne pravdivá informácia).

Od samého začiatku svojho výtvarného zhodnocovania sveta Ganaj registroval, ako prirodzené i umelé svetlo kraluje v interiéri, potom pri pohľade z okna a napokon v exteriéri. Zvrchovanosť svetla nad vizuálne vnímateľnými fenoménmi si ho úplne podmanila, vidiac v nej obrovský inšpiračný potenciál a v ďalšej tvorbe ani neusiloval o presah mimo rámec vecného, predmetného sveta. To však neznamená, že svoju tvorbu zasvätil banalite. To, čo osobitou tvorivou metódou zachytil, je obdarené mágiou a symbolizmom. Napr. jeho kvety sa – podobne ako kvetiny na Mudrochových alebo Matejkových zátišiach – prepodstatňujú a menia na mystické kvety rajskej záhrady, kvety mariánskej „hortus conclusus“ alebo i Baudelairove Kvety zla (pokiaľ si želáme vidieť práve ich podobu).

Autor tematizuje svetlo v novom, originálnom ponímaní. Fascinuje ho intenzívne svetlo, najmä protisvetlo a tiež prudké čelné svetlo. „Nájzdami“ svetla sa (ne)dianie na obraze stáva až epickým, naratívne bohatým. Obrazy s protisvetlom evokujú neskoré popoludnie vo chvíľach, kedy sa slnko naposledy poriadne „oprie“ o povrch vecí, čím vzniká zvláštna nostalgická a melancholická atmosféra, spravidla plynúca z vedomia plynúceho či uplynúvšieho času. Autor nechce klásť prehnaný dôraz na meditatívne a lyrické aspekty a preto nostalgické a melancholické tóny upozaduje voľbou expresívnejšieho výtvarného slovníka. I tak sú však mnohé jeho obrazy plné poézie, evokujúc subtílnu japonskú haiku.

Autor dospel k poznaniu, že intenzita svetla má viditeľný dopad na farbu predmetu i jeho okolia a že v krajných prípadoch ľudské oko rozoznáva iba jasnú a svetlú škvrnu na čiernom pozadí (princíp vizuálneho ozrejmovania hviezdnej oblohy). Zdá sa, že ho táto krajná poloha zvlášť fascinuje, lebo mnohé jeho obrazy ju priamo reflektujú. Najzaujímavejšie sú potom tie diela, v ktorých sa realita ocitá na samej hranici rozpoznateľnosti, kedy je jej existencia ohrozovaná atakom abstrakcie a naopak. Takéto obrazy sú najevošokatívnejšie a môžu byť plnohodnotnou náhradou imaginatívnej maľby primárne zahľadenej do fantastických svetov. Vznikajú skutočné fantómy či prízraky skutočnosti, i keď tu stále treba mať na pamäti, že každý ťah štetcom je vecne odôvodniteľný, lebo autor maľuje podľa reality. Do obrazu včleňuje iba prominentné optické jednotlivosti maľovanej skutočnosti. Tie sú izolované od bezprostredného okolia, lebo protisvetlo či čelné svetlo zo zorného poľa nemilosrdne vyeliminuje marginálne časti reality. Z toho dôvodu výsledný obraz vyzerá spola reálne či dokonca abstraktne. Niekedy ako stredoveký gobelín, niekedy ako byzantská mozaika. A plenér sa môže stať umením, ak maliar nezostane len estétom, ale aj filozofom.

Maľba tohto autora je znepokojujúca a provokatívna. Na diváka žmurká takmer výsmešne, ale nechýba jej hĺbka a vážnosť. Vyhovuje senzibilite súčasného diváka bez toho, aby zároveň prestala fungovať ako tzv. krásne umenie v užšom zmysle slova (fine arts, Beaux-Arts, Schöne Künste) a toto vzácne premostenie nás povznáša, teší a obohacuje.

Vladimír Ganaj

Maliar, kresliar, grafik, ilustrátor, básnik, scenárista, kurátor a pedagóg. Narodil sa v Prešove 27. októbra 1990. Súkromnú prípravu v kresbe a grafike absolvoval u doc. Petra Kocáka (2007-2010) v Prešove. Vyššie umelecké štúdiá absolvoval na Akadémii umení v Banskej Bystrici. Bakalárske štúdium v Ateliéri kresby a klasických maliarskych techník u prof. Ľudovíta Hološku (2010-2014), magisterské štúdium v Ateliéri maľby u prof. Stanislava Balka (2014-2016) a štúdium doktorandské u prof. Hološku (2016-2019). Od roku 2022 pôsobí ako vedúci Katedry výtvarnej výchovy a umenia na Prešovskej univerzite v Prešove, kde vyučuje 3D grafiku, kresbu a maľbu. Okrem výtvarnej tvorby sa venuje poézii a je hlavným autorom scenára pre PC hru Felvidek. Samostatne vystavuje od roku 2017. Zúčastnil sa niekoľkých desiatok skupinových výstav doma i v zahraničí (Česko, Poľsko, Ukrajina). Ako výtvarný umelec sa okrem abstrakcie venuje najmä klasickej žánrovej maľbe (plenér, interiér, zátišie, figúra).